

GENCSAPÁTI ÉRTÉKTÁRA

I

JÉZUS HALÁLRA ITÉLTETIK.

A kiadvány a
Földművelésügyi Minisztérium
és a Hungarikum Bizottság
támogatásával készült

„Gencsapáti – az értékek mentén...”

Kedves gencsapátiak, kedves vendégeink!

A **Gencsapáti Értéktára** kiadványunk célja a település kulturális értékeinek bemutatása: a szakrális, néprajzi és épített emlékeink megismertetése az itt élőkkel, a Gencsapátiban letelepedni vágyókkal és az idelátogató vendégeinkkel egyaránt.

Büszkék lehetünk! A Gencsapáti Értéktár Bizottsága 17 nemzeti értéket vett fel a helyi értéktárába, ezek közül 4 már Vas megye értéke is: **a Szentkút és az Ördögkő, a falunk néptánchagyománya, a genci tojáskarcolás hagyománya és motívumvilága, a Gencsapáti Legénycéh hagyománya. Ezen értékeink nemcsak a helyi, hanem megyénk identitását is képző örökségünk.**

Megismerhetik, hogy mit jelent nekünk az a Bádogkereszt, amely a falu határát jelölte korábban, és olyan történelmi események tanúja volt, mint az elnyomással, diktatúrával szembeni emberi, közösségi kiállás, amelyre mindnyájan büszkék lehetünk ma is. Idén is elzarándokoltunk a hősök napján a kereszthez, megemlékezve eleink kiállásáról és bátorságáról. Ez **hitet és erőt** ad, mint azok az őseink, akik felajánlásból a **Mária képet** és a **Szent Vendel-szobrot** állíttatták, vagy a **Szent Rókus-kápolnát** építtettek.

Értékeink összekötnek bennünket a nemzettel, de Európával is. A **gencsapáti Szentkút** – mint a turisztikai útvonalak helyi csomópontja – része a Szent Márton európai tematikus útnak és a Mária útnak (Közép Európán átívelő zarándokút) egyaránt.

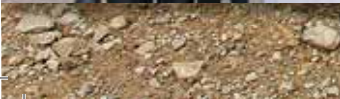
Kiadványunkból megtudhatják, mi is az „**Ördögkő**”, megcsodálhatják a **Szent Flórián-szobrot, a Szent Jakab plébániatemplomot**, a megyében elsőként (1920) épített **világháborús emlékművet**, az **Apáti templomot és Hősi emlékművet, az Apáti keresztet**, amely a régi templom helyét jelöli, a „**Deák Ferenc dédapja**” által állíttatott **Szentháromság-szobrot**, és a szebb időket is megélt **Apponyi-kastélyt**.

Örökségünk, az épített és a szellemi egyaránt, kötelez minket is, hogy **értékek mentén gondolkodjunk és tervezzünk**. Gondozzuk, megismerjük és továbbadjuk a következő generációnak azt a tudást, amelyet eleink felhalmoztak, és amely nélkül nincs jövőnk!

Szeretettel várjuk Vas megye legnagyobb falujában!

Kelt 2015-ben, mindszent havában

Bodorkós Ferenc
polgármester

Gencsapáti Helyi értéktára (Hungarikum) program

Gencsapáti Község Önkormányzata határozatának megfelelően 2014-ben létrejött Gencsapáti Települési Értéktár Bizottsága. Tagjai: Bodorkós Ferenc polgármester, Tanai Erzsébet, a Vasi Népdalstúdió művészeti vezetője, népdalénekes, Koltainé Németh Kornélia tanár, helytörténész, Spiegel Zoltán Fülöp Ferenc-díjas táncos, a gencsapáti néptáncgyományok átörökítő programjának vezető oktatója, Varga Albin, a Művelődési Ház és Könyvtár igazgatója.

Elindult a munka:

I. **Felvételek, interjúk készítése** a kézművesekkel, alkotókkal, kiemelve a tojásfestőinket, akik a karcolásos technikát alkalmazva olyan, a 19. század második felétől írásosan is bizonyított mintakinccsel rendelkeznek, ami azóta is egyedülálló és egyedi!

II. **Elkezdődött az épített emlékek**, kastély, Szentkút, Ördöggő, szobrok, emlékművek, régi malmok történeti kutatása családtagok visszaemlékezéseiből, fotóiból, levéltári és megjelenti dokumentumokból.

III. **Táncgyományunk, alkotó közösségeink kutatása** (interjúk, visszaemlékezések, levéltári, helyi dokumentumok alapján)

IV. Külön elemként dolgoztuk fel a **gencsi és a nyugat-magyarországi legénycéhek** hagyományait.

Gencsapáti Települési Értéktár Bizottsága a tagok javaslata alapján a következő nemzeti értékeket vette fel Gencsapáti Értéktárába

I. **Kulturális örökség kategóriába**

1. **Gencsapáti Szentkút (kápolna, stációk, golyóta, lourdes-i barlang)**
2. Gencsapáti plébániatemplom (műemlék)
3. Szent István-templom (Apáti 1903)
4. Apponyi-kastély (Apáti)
5. Szentháromság-szobor („Gencs és Apáti határán” 1777)
6. Apáti kereszt (Apáti dombon)
7. Szent Rókus-kápolna (Szentegyház úton, a Gencsapáti alsó vasútállomásnál)
8. Bádogkereszt „Pléh Krisztus” (Gencsapáti, Hunyadi és Zsiga út kereszteződésénél)
9. „Mária kép” kápolnafülke (a Hunyadi és a Gyöngyös út kereszteződésénél)
10. Szent Vendel-szobor (a Hunyadi és a Gyöngyös út kereszteződésénél)
11. **„Ördöggő” (a Szentkút felé vezető gyalogúton)**
12. Szent Flórián-szobor

13. Hősi emlékmű (a plébániatemplom előtt 1920)

14. Hősi emlékmű (Apáti 1937)

15. Gencsapáti néptáncgyomány

16. Gencsapáti hímetojásfestés hagyománya. Tojásfestő népi iparművészeink: Vincze Alfonz né, Császár Józsefné. Gencsapátiból indult tojásfestő népi iparművészek: Csordás Csabáné, Csizy Istvánné.

17. Gencsapáti Legénycéh hagyománya

Javaslatok:

1. **Gencsapáti, Hunyadi u. 301., gazdag paraszti porta** – 1853–1857 között épült (Savaria Múzeum felmérése 1987). Tájháznak a legalkalmasabb épület a faluban, felmérése, felújítási javaslata elkészült 2012-ben

2. **Népi iparművészeink** (Bodorkós József faragó népi iparművész, Vértes Ildikó mézeskalács-készítő népi iparművész)

3. **Gencsapáti népszokások** (betlehemezés, lucázás, tuskóhúzás, pünkösdőlés, lakodalmi szokások)

4. **Agrár és élelmiszer kategóriában:** kalinkó (lakodalmi fonott kalács), sal (tejfölös marhahús)

5. **Népi kézművességgel, iparművészettel foglalkozó mesterek** – Görög András faragó, Horváth Attila keramikus, Jáger Imréné népi szövő, Bodorkós Józsefné gyöngyfűző, Dallos Attila fonottbútor-készítő

6. Gencsapáti Hagományörző Néptáncgyűttes (1938) hagyományörző és átörökítő tevékenysége

7. Vasi Népdalstúdió a „Népművészet Ifjú Mestere” és utánpótláscsoportjai

2014. év végén 4 elemet javasoltunk a megyei értéktárba: 1. Szentkút, 2. Ördöggő és a hozzá kapcsolódó legendárium, 3. Gencsapáti táncgyomány, 4. Gencsapáti Legénycéh hagyománya. Felterjesztés alatt állt a Gencsapáti hímetojásfestés hagyománya. Az általunk javasolt értékeket a Vas Megyei Értéktár Bizottság 2015-ben elfogadta, azzal a megjegyzéssel, hogy a Szentkút és az Ördöggő egy értékként szerepel a Vas megyei értéktárban.

A folyamat elindult, Ön is javasolhat nemzeti értéket a helyi értéktárba Bodorkós Ferenc polgármester vagy Varga Albin nevére, elérhetőségére elküldött írásos dokumentum, adatlap alapján, amely a gencsapati.hu oldalon megtalálható. Az adatlap kitöltése nélkül a javaslat nem vehető figyelembe.

Kérjük Önöket, segítsék és támogassák munkánkat, vegyék számba együtt Gencsapáti értékeit!

Varga Albin
GTÉB

Bádogkereszt (Pléh Krisztus)

A falu korabeli határában állt – ma a Hunyadi és Zsiga út kereszteződésénél lévő – fakeresztet (bádogkereszt, pléh Krisztus) a gencsi közbirtokosság gondozta. Körülötte fűzes terület volt. (A vesszőt söprűk, kosarak fonására árverezte el a közbirtokosság.) Az állításáról és annak szándékáról nincs pontos adatunk, többször felújították, legutóbb 2013-ban az önkormányzat.

Helytörténeti jelentősége: 1927-ben „A nagygyencsi ellenforradalom nyolcadik évfordulóján” ide zárandokolt körmenettel a falu és a környék népe, megemlékezve a gencsiek hősiességéről. „Méreteiben impozáns, hatásában pedig felejthetetlenül bensőséges ünnepet ült 1927-ben Áldozócsütörtök napján Nagygyencs közönsége.” 1919 Áldozócsütörtökén verték le a vörösök a nagygyencsi ellenforradalmat, ez az Áldozócsütörtök nehéz napja volt a falunak.” 1919. május 28-án a gencsiek ellenálltak és kikergették a faluból a Tanácsköztársaság csapatait, majd jött a megtorlás (Kopcsándy Sándor kanonokot, a falu plébánosát börtönbe zárták, a kömmün végéig ott sinylődött) és ide terelték ki a falu népét

a kereszt mellett elterülő rétre. „Ezeknek a szomorú eseményeknek a tanúja volt a négy hársfa átívelése alatt álló faluvégi fakereszt”. Az eseményről freskó is készült (Steffek Albin alkotása) a plébániatemplom sekrestyéjében, amely 60 évig láthatatlan volt (lemeszelték), 2006-ban restaurálta Gyarmati András.

(Forrás: Vasvármegye, 1927. május 28. 3. p. A nagygyencsi ellenforradalom nyolcadik évfordulója, Dr. Széll Kálmán: „Mi történt Nemesbődön és Nagygyencsen 1919. május 28-29-én” Vasi Szemle külökiadása)

Körmenet a bádogkereszthez 1927-ben – fénykép

A kép tulajdonosa: Gergác Izstván (Gencsapáti, Hunyadi u. 59. Szül.: 1944.07.03.) A kép a család birtokában van.

Az eseményen a tulajdonos édesapja, Gergác Izstván (1901.09.03.) közepén tűzoltó egyenruhában látható. Mellette öltönyben Tuczai János (1904) a rózsafüzér zászlót tartja. Köztük Geröly Ilus. A kép jobb oldalán minisztráns fiú Bodorkós

„Sámbor” József, balján Horváth „Tamás” József, mellette Király Elli, a fehér ruhás leány. A kép bal oldalán a tűzoltó mellett Polgár Mariann, jobbán Horváth Magdolna, Tuczai János mellett jobbra Iker Margit. (Gergác Izstván és Horváth Józsefné szíves közlése alapján.) Gergác Izstván jobbán álló tűzoltó Bodorkós Flórián (vagy János?) (Bodorkós Ferenc közlése).

88 éve nem volt ilyen Gencspátiban – Közös zarándoklatot és hősök napi megemlékezést tartottak

88 éve nem volt a faluban ilyen megemlékezés. Egyetlenegyszer, 1927-ben tartottak körmenetet az 1919-es hősök emlékére, akik ellenálltak a falut támadó vörös terror csapatainak. Az eseményeket megörökítő falfestményt akkoriban lemeszelték, hogy a nagygencsi ellenforradalomra ne is gondoljon senki. Ez az alkotás 2006-ban került elő.

Az idén megszületett az a gondolat, hogy ismét indítsanak körmenetet a hősök napján a tanácsköztársaságiak fosztogatásának ellenszegülő eleik tiszteletére.

2015. május 31-én, vasárnap a menet a templomtól a Bádogkeresztig vonult. A ke-

resztet Gombos T. Bálint atya megáldotta. Hősök napi beszédet mondott Bodorkócs Ferenc polgármester. Tanai Erzsébet népdalénekes Németh Tamás tárogatókíséretére énekelte a fogolydalt, amelyet sokan megkönnyeztek. A hagyományőrző táncosok verbunk és csárdás előadását a Zsvány zenekar kísérte. A megemlékezést követően a zenészek és táncosok egy csoportja a hegybe vonult, hogy megemlékezzen Szent Orbánról a szobránál, amit éppen 10 esztendeje szenteltek fel.

(Hírmondó újság 2015. májusi szám)

60 évig láthatatlan volt...

A gencsapáti plébániatemplom sekrestyéjének déli falán több mint 60 évig láthatatlan falfestmény restaurálására került sor 2006-ban. Gyarmati András festőrestaurátor művész végezte a munkálatokat, ő írta le a Hírmondó 2006. márciusi számában a következőket:

„A sekrestye déli falán, a bejárati ajtó feletti íves záródású boltmezőben az idősebbek emléke szerint egykor falfestmény volt, melyet a II. világháború utolsó évében szándékosan fedtek el egyszerű meszeléssel. Valóban, a szürkés, szennyeződött festés a falmező teljes felső felületét borító képet rejtett. Az ábrázolás egy, az akkori Nagygencsen, 1919. május 28-án történt eseményt mutat be. A falu lakossága az 1915-től itt plébánosként működő Kopcsándy Sándor vezetésével állt ellen a faluba érkező tanácsköztársaságiak foszto-

gatásának. A jelenet a templom előtti fás térségen játszódik, jobb oldalt látható a reverendát viselő plébános alakja, aki bal kezében feszületet tartva, jobbjával a kép közepén megfestett vasútállomás és az előtte álló apró figurák irányába mutat. A kompozíció előterében számos felfegyverkezett alak mozog vagy áll, ki lőfegyverrel, ki pedig csak kaszával, villával, bottal. Néhányan már, a középen csoportosulók közül, épp az állomásépület felé lőnek. A háttérben a templom tornya magasodik, a torony ablakában a magyar lobogó. Az égen két repülőgép is feltűnik. A falfestmény keretének felső részén felirat hirdeti a történések helyét, évszámát: Nagygencs, 1919. május hó 28-án. Az alkotás mestere valószínűleg az a szombathelyi Steffek Albin volt, aki 1939-ben a templomhajót is kifestette.”

„Mária kép”

A Mária-szobros kápolnafülkét Tömő István családja állította a 19. században (az évről és a szándékról nincs pontos adat). Az eredeti fából faragott Mária-szobrot 1989-ben ellopták, majd az új szobrot is eltulajdonították. A helyére került – ma is látható – Szűzanya kis fatimai szobrát tisztelhetjük a fülkében (Orbán István volt gencsapáti plébános felajánlása).

„Az eredeti szobrot a nagyszüleim szerint a falut járó teknővájók faragták ki egy út menti hársfából.” (Bodorkós Ferenc szíves közlése alapján)

Horváth Józsefné (sz. 1917) „Tamás Bözsi néni” elmondása szerint az ő leánykorában a legények a Szűzanya tiszteletére minden évben májusfát is állítottak a szoborhoz, amelyre a következő feliratot szegezték: „Üdvözlégy május Királynéja”.

Szent Vendel-szobor

A Hunyadi utca 145. számú lakóház és az út közötti füves, parkos területen található. A mészkő szobor másfél méteres, tagolt párkányos, százhusz centis posztamensen áll, a lábánál egy kis bárány, kezében pásztorbot. Iker József állíttatta 1921-ben fogadalomból.

„Az öregapánk felborult a szerével, súlyosan megsérült. Fogadalmat tett, ha felgyógyul, csináltat egy Szent Vendel-szobrot. Így is történt.” (Horváth Józsefné szíves közlése alapján)

Szent Vendel (554 körül – † 617 körül) remete és apát. Legkorábbi életrajzai 1417 után jelentek meg, és a következő történetet tartalmazzák: skót herceg volt, de titokban elhagyta a királyi udvart, és Rómába zarándokolt. Visszafelé utazva Westrich mellett egy kis házikóban telepedett meg, és koldulással kereste kenyerét. Amikor egy birtokos megfeddte tétlenségéért, pásztornak szegődött el. Később egy csoda rávette földesurát, hogy engedje meg Vendelnek a remete életmódhoz való visszatérést. Szent Vendel életmódjának a híre elterjedt. Számos földműves kereste fel, hogy beteg jószágait megáldja. Végül a tholei kolostor apátjának választották és pappá szentelték. Sírja fölé kis kápolnát emeltek, utóbb ekörül nőtt ki St. Wendel városka.

Az állatok és a pásztorok védőszentjeként tiszteljük. Emléknapja október 20.

Szentkút

A falu nyugati határában áll a környék kedvelt zarándokhelye, a Szentkút. 1756-ban gróf Batthyány József pozsonyi prépost egyházlátogatást végzett Gencsapátiban. A látogatás alkalmával felvett jegyzőkönyv részletesen beszél a Szentkútról. Eszerint a gencsi határ nyugati részén, egy domb oldalán bővizű forrás található. Török Mihály és László Katalin hálából kápolnát építtetett a forrás fölé, annak emlékére, hogy világtalan gyermekük szeméi a forrás vizétől megnyíltak. A kápolnát a Fájdalmas Szűz tiszteletére szentelték fel. A kápolna mellé hamarosan három keresztfából álló Kálváriát is építtettek. 1906-ban a forrás, illetve a kápolna köré 14 kisebb stációs kápolna épült Jézus szenvedésének egyes jeleneit ábrázoló szoborcsoportokkal. Ebben

az időben kapott a kápolna egy fájdalmas Szűzanyát ábrázoló szobrot a karmelita nővérektől. 1936-ban Hosszú István és neje váratlanul elhunyt kislányuk emlékére egy lourdes-i barlangot építtetett és ajándékozott a Szentkútnak. Évente kétszer – Szentkút búcsúkor – a szent kereszt megtalálásának (május 3.) és a szent kereszt felmagasztalásának (szeptember 14.) napját követő vasárnapon nagy számban keresik fel a környező plébániák hívei is. Régi hagyomány, hogy húsvét hajnalán a gencsi hívek – a bibliai jámbor asszonyok példáját követve – a Szentkútnál adják meg a tiszteletet a feltámadt Üdvözítőnek.

A Mária út és a Szent Márton zarándokút része.

Üzenet a múltból: A Szentkút felújítása egy nagyszerű felfedezéssel indult

2014. november 20-án, csütörtökön, a munkavégzés első napján a kivitelezők a 14. stáció belső oldalán vakolatleveréskor a vakolat alatt egy élére állítva beépített téglára lettek figyelmesek. A gyakorlott kőművesek ekkor már sejtették, valami érdekesre bukkantak. A téglát formájának köszönhetően a habarcs eltávolítása után ki lehetett csúsztatni helyéről. A mögötte lévő üregben egy „mariazelles” üvegcsében egy 1906-os keltezésű papír volt gondosan ledugózva, és kátránnyal tömítve. Az üveg közben eltörtött, az üvegen lévő címke teljesen elsalétromosodott, levegőre kerülve gyakorlatilag szétesett. A papír ugyanakkor tökéletesen jó állapotban van, jól olvasható. Megemlítenéd, hogy az időkapszulát,

illetve az arról árulkodó élére állított téglát Sebestyén László vállalkozó felesége fedezte fel. A kőművesmester boldogan és meghatottan adta át az iratot az egyházközség képviselőjének.

A dokumentumot 1906. augusztus 8-án írta Abért István akkori Szentkút-gondnok emlékül annak a nagy munkának, hogy elkészült a kápolna tornya és a 14 stáció. A falu plébánosa ekkor Limperger Flórián volt. Az írás részletezi, kinek a költségén zajlott a munka, kik voltak a részt vevő kőművesek és a culágerék. Nagy öröm egy ilyen dokumentumot olvasni két évvel a keresztút elkészültének 110 éves évfordulója előtt!

(Hírmondó 2014. decemberi szám, Pék Attila írása)

Ördögkő

*Az ember ilyet nem tud,
„ördög kő” hozzá, hogy ilyet csináljon.*

Az Ördögkő római kori oszlop töredéke, amely 1907 óta áll a mai helyén. Az, hogy hol volt az eredeti helye, bizonytalan. A középkortól egészen az 1800-as évek végéig Herény, Németgencs és Söpte határát jelölte, akkor jegykőnek is nevezték, a körülötte lévő terület pedig Jegykői-dűlőként volt ismert. Később egy ideig a gencsi templom mellett állt, onnan hozták ki jelenlegi helyére.

A legenda

Bárdosi János néprajzkutató 1962–1963 körül összegyűjtötte azokat az Ördögkővel kapcsolatos legendákat, mondákat, amelyek akkor még éltek az idősebb gencsapátiak körében. Az ő feljegyzései nyomán olvashatunk a legendák közül néhányat a kő melletti ismertető táblán. Íme az egyik: *„Az ördögök valamikor itt kergetőztek, veszekettek e’ na’ kűve. Veszekedis közbe’ dobták ezt oda. Az egyik igen elfáradt, ráúlt a kűre, ammeg ahogyan ráú’t belenyomódott a földbe, a teteje meg behorpadt, beméltett. Ezt még mast is meg lehet látnyi.” (Ávár Sándor 70 éves – Gencsapáti)*

Az „ördögkő” viszonylag gyakori kifejezés, mesterséges és természetes sziklaalakzatot egyaránt jelölhet. A helyi hagyomány mindegyikről azt tartja, hogy létrejötté, kialakulása az ördög műve. A kövek egy részéről úgy gondolják, hogy az valamilyen pogány kultuszhely tartozéka lehetett. Így

pl. találkozni olyan vélekedéssel, hogy a jegykő, az nem a határ jelölését szolgálta, hanem tulajdonképpen „egykő”, azaz szentkő volt. (Az „egy” szó régen szentet jelentett, pl. egyház = szentház)

Szent Flórián-szobor

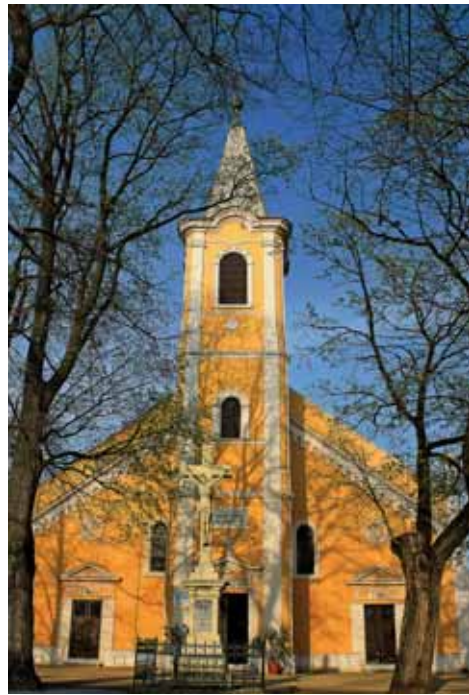
A Hunyadi út és a Szent Flórián tér kereszteződésében. „Isten dicsőségére és Szent Flórián vértanú tiszteletére emeltették Gáspár Ferencz és Nardai Rozália 1913-ban”. Kondor József kőfaragó alkotása. A tűzoltók védőszentje szépen festett és épen maradt római katona szobra a róla elnevezett téren, egy fali fülkében kapott helyet, amely a régi népház épülete, majd tornaterem volt. Az épületben jelenleg bank működik.

Plébániatemplom

A gótikus eredetű plébániatemplom építéséről nincsenek pontos adatok. Első leírása egy 1674. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben szerepel, ahol a templom mellett álló kápolnát is megemlítik. Az írásos emlékek tanúsága szerint az épület 1689-ben már meglehetősen romos, annak ellenére, hogy Eszterházy Pál megnagyobbította és javította. 1880-ban háromhajósá bővítették eklektikus stílusban. A templom védőszentje Szt. Jakab apostol.

A templombelső freskóit Steffek Albin festette 1937-ben. Külső tatarozásra 1963-ban és 1974-ben került sor. Utóbbi alkalommal a falszövet tüzetesebb vizsgálatok alapján bizonyossá vált, hogy a szentély kétharmad részének falazata ősi, egy-két helyen mállott profilú gótikus kő is látható volt. Ma a külső talajszint a középkorinál

lényegesen magasabb. A templomot 2001-ben restaurálták, így ma újra régi szépségében látható.

Hósi emlékmű

A templom előtti téren áll az 1920-ban emelt világháborús hősi emlékmű, amely Vas megyében elsőként adózott az elesett hősök emlékének.

Szenháromság-szobor

Gencs és Apáti határán áll a Szenháromság-szobor, amely Vas megye második legrégebbi köztéri szobra. 1777-ben állíttatta tekintetes Bertha János.

A szobrot állíttató Bertha János dédapja volt Deák Ferencnek, a „haza bölcsének”.

Ki is volt Bertha János? Bertha János a győri püspök szombathelyi uradalmának provisor (felügyelője) volt. A 18. sz. második felétől, de már 1733-tól folyósított kölcsönöket jó nevű Vas megyei családoknak. Többek között a Széchenyi, Bezerédy, Felsőbüki Nagy családoknak. Berthának egy lánya született, Klára. Klárát Szily János, akkori győri kanonok keresztelte. A keresztelő később a Szombathelyi Egyházmegye első püspöke lett! Klárát feleségül vette Sibrik Antal, aki Győr megye alispánja volt, illetve 1790-ben és 1792-ben országgyűlési követnek (képviselőnek) választották. Sibrik Antal kétszer nősült, mivel első felesége, Bertha korán meghalt. Első házasságából született Erzsébet nevű leánya, akit Deák Ferenc vett feleségül. Kettejük házasságából született az ifjabb Deák Ferenc, a „haza bölcsé”. **Tehát a Szenháromság-szobrot állító Bertha János Deák Ferenc dédapja volt. Bertha János gyermeke: Bertha Klára (férj: Sibrik Antal) – gyermekük: Erzsébet (férj: Deák Ferenc) – gyermekük: Deák Ferenc, a „haza bölcsé”.**

(Dr. Kiss Mária kutatásának köszönhetően tudhattuk meg, hogy ki is volt Bertha János, köszönet érte. *Forrás: Hírmondó IV. évf. 9. sz.*)

Szent Rókus-kápolna

1894. augusztus 12-én szentelte fel a kerületi esperes, Major János prépost és községi plébános az új Szent Rókus-kápolnát, mely az előbbinél alkalmasabb helyre, a községhez közelebb hozva és megnagyobbítva déli fekvéssel építtetett a németgencsi hívek által a vasúti megállóhely tőszomszédságából – hol a gőzgép telefüstölte – a Szentegyház út mellé községi fundusra. Alapítólevelét a község kiállította. Bodorkós (Gyura) János érdemes templomatyja pedig 20 Ft = 40 korona alapítvánnyal ellátta, melyet átadott a helybeli plébánosnak. (Idézet Limperger Flóris boldogult plébános elődöm jegyzeteiből.)

Ennek a kápolnának elődje volt a Banga György által eredetileg Szent György tiszteleteré 1750-ben „a Gencsi határban nap-

keletről mező közt” építtetett kápolna. Ezt helyezték át száz évvel ezelőtti mostani helyére, ahol az idén is, augusztus 16-tól nyolc estén buzgón imádkoztak jámbor hívek községünk minden lakójának egészségéért, jólétéért, nyugalmaért és üdvösségéért. (Forrás: Orbán István – 100 éves a Szent Rókus Kápolna – Apropó újság 1994. szeptemberi száma)

Apponyi-kastély

Az első 12 szobás várkastélyt a Chemetey család építtette a XVI. század második felében. A kastélyt a Széchenyi család az 1820-as években építtette át klasszicista stílusban. A gyakori birtokcserék után a kastély a nemzet ajándékeként gróf Apponyi Albert birtokába került. Halála után 1935-től tisztí üdülő, majd lengyel menekültek

szállása a háború végéig. 1945-től 1948-ig volt deportáltaknak nyújtott otthon, majd ismét katonai kezelésbe került. 1956-2006 között megyei fenntartású gyermekotthonként működött. Napjainkban állapota sajnós nagyon leromlott, egy vállalkozás tulajdonában van.

Apáti templom

Az apáti filia templomát 17. századi források említik először. A kör alakú nyilvános kápolnát 1815-ben lebontották, helyére kőkeresztet állítottak fel. Az új templom 1903-ban készült el a helyi egyházközség adományaiból. 2003-ban ünnepeltük a Gyöngyösapáti templom felszentelésének 100 éves jubileumát. Az alkalomra a templom történetét feldolgozó kiadványt jelentettünk meg.

Apáti kereszt

Gyöngyösapáti határában a régi templom helyén fából, majd 1840-ben kőből készült feszületet állítottak.

Apáti hősi emlékmű

(Szent István-templom kertjében)

A háromlépcsős alépitményre emelt talapzat tetején turulmadár-ábrázolást láthatunk. Az 1937-ben kialakított kompozíción, a homlok oldalra helyezett márványtábla fölött a Szent Koronát, a talapzat jobb oldalán Vas megye címerét, bal oldalán az ország-címert (korona nélkül) láthatjuk, míg hátul egy alig olvasható szöveg a helyi tűzoltókör tagjainak hathatós részvételét emeli ki. 2014-ben felújította Gencsapáti Község Önkormányzata. Kivitelező: Hesztera Aladár okl. restaurátor – műemlékvédő szakmérnök.

Gencsapáti néptánchagyománya

(gencsi verbunk, söprútánc, kanásztánc, gencsi csárdás)

A gencsi verbunk, söprútánc, kanásztánc, gencsi csárdás a helyi szellemi kulturális örökségünk része. A verbunk - összeköt és megkülönböztet: összeköt bennünket a Kárpát-medencében megtalálható verbunkokkal, és megkülönböztet, mert csak a településre jellemző sajátosságokat hordoz. Élő hagyomány a gencsapáti néptánckultúra: a Gencsapáti Hagyományőrző Néptáncgyűttes (1938) szakmai munkájának és átörökítő tevékenységének köszönhetően 6 csoportban 120-an táncolnak a településen. Az együttes többszörösen kiválóan minősült, célkitűzése a néptánchagyomány megőrzése, feldolgozása, terjesztése és átörökítése.

Felül 1937: Árvai Béla, Fekete Gyula, Némethi István, Vancsa Ferenc, Vancsa Péter, Varga István, Némethi Miklós, Csiki István.
Szegediek: Varga László (egykorú elnöke), Árvai István (1948-as Gyulai Táncszóport)

Gencsapáti Legénycéh

A Gencsapáti Legénycéh 1998-ban alakult újjá, azzal a célkitűzéssel, hogy a már-már feledésbe merült hagyományokat, szokásokat megújítsa, őrizze és továbbörökítse a jövő nemzedékei számára. Ezt foglalja össze az alapítóirat (részlet).

„Mi legényekkel elhatároztuk, hogy Nemes Nemzetünk, Atyáink, Nagyatyáink már-már feledésbe merülő Hagyományait méltón megtartjuk és megújítjuk, így magunkat is jobbitván a felejtőket emléktetvéen öcséinknek, majdan jövendőkné. Gyermekeinknek, Unokáinknak továbbadjuk, míg a Világ Világ lesz. Hogy ezen szán-

dékunk teljesüljön, az 1998-dik esztendőben Szent Mihály havának 5-dik napján újraalapítottuk a Gencsapáti Legénycéhet.”

Gencsapáti tojásfestés hagyománya

(A ma is élő népművészet)

A Savaria Múzeum 1951-es adatgyűjtése jól feltárja, hogy 9 család és rajtuk keresztül az ő gyermekeik, unokáik sajátították el a gencsi tojásfestés titkait. A gyökerek Pungor Ferenc tanító úrhoz és feleségéhez vezetnek bennünket, akik a településen a 19. sz. végén meghonosították a „karcolósos” tojásfestést, amely a mai napig meghatározó helyi értéke, és terméke is a településnek, hiszen a hagyomány nem szakadt meg! **Vincze Alfonzné** (sz. Vurst Margit) és leánya, **Császár Józsefné** (sz. Vincze Margit) **mindketten tojásfestő népi iparművészek**, továbbvitték és gazdagították hagyományainkat. Az országban hitelesen képviselik a

helyi hagyományt. Alkotásaik megtalálhatóak a Néprajzi Múzeumban, a Zengővárkonyi TojásMúzeumban, nem utolsósorban a gencsapáti helytörténeti gyűjteményben és az Apponyi Általános Iskolában (zsúrizett alkotások). **Horváth Józsefné** (szül. Bodorkós Erzsébet, a faluban csak „Tamás Bözsi néni”) továbbörökítette a hagyományt: két leánygyermek, **Csordás Csabáné** (sz. Horváth Mária) és **Csizy Istvánné** (sz. Horváth Erzsébet) szintén Gencsapátiból indult tojásfestő népi iparművészek.

(Forrás: Savaria Múzeum K-151. VIII-IX. Adatgyűjtő: Kaippel Jenőné, Trautmann Anna. Adatgyűjtés időpontja: 1951. 04. 26.)

